

Ραψωδοί και αιδοί την εποχή του Ομήρου

[Πολιτισμός](#) / [Ιστορία](#) / [Μουσική](#)

[Ηλίας Λιαμής, Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού](#)

Οι αιδοί δεν πρέπει να συγχέονται προς τους ραψωδούς που είναι μεταγενέστεροί τους και δεν τραγουδούν τα έπη, αλλά τα απαγγέλλουν. Η βασική τους όμως διαφορά, από ότι φαίνεται, είναι πως οι αιδοί ήταν σύμβουλοι των βασιλέων, όπως οι μάντιες, οι κήρυκες και ιερείς και ψάλλανε τους ύμνους στους ήρωες και στους θεούς μπροστά στους αρχηγούς κυρίως, ενώ οι ραψωδοί απαγγέλλουν τις παλιές ιστορίες μπροστά σε όλον τον λαό, στις δημόσιες τελετές και στα μεγάλα πανηγύρια.

Η προέλευση του ονόματος αυτών των τελευταίων (από το ράπτειν - αιιδείν) δηλώνει καθαρά ποιο ήταν το στοιχείο που κυριαρχούσε στο ρόλο τους και η λέξη «ραψωδός» δεν αποκλείεται να υποκρύπτει και κάποια περιφρόνηση προς την δραστηριότητα των διαδόχων των αιιδών, αφού ό,τι λέγανε δεν ήταν παρά συρραφή από κάθε λογής ύμνους που τους προσάρμοζαν ανάλογα με τις καταστάσεις. Το κύριο έργο των αιιδών αντίθετα, ήταν να καλλιεργήσουν τις μυθικές παραδόσεις του ελληνικού λαού, πλουτίζοντας τις με άφθονες δικές τους

επίνοιες και αυτοί είναι που διαμορφώνουν πολλά στοιχεία της τεχνικής των επών, στη μορφή και στο περιεχόμενο. Συνοδεύουν επιπλέον το τραγούδι τους με ένα μουσικό όργανο, -ενώ οι ραψωδοί απαγγέλλουν κρατώντας ραβδί και είναι συχνά τυφλοί.

Άκρως διαφωτιστική είναι οι στίχοι στο θ της Οδύσσειας, όπου ο βασιλιάς των Φαιάκων ετοιμάζει τραπέζι αρχοντικό και πλούσιο για να τιμήσει τον Οδυσσέα και δίνει εντολή στον «κράχτη» -τον κήρυκα- να φέρει το θεϊκό τραγουδιστή Δημόδοκο που του χάρισε ο θεός του τραγουδιού τη χάρη, να μας λιγώνει, όταν του πει να τραγουδάει η καρδιά του (45-46)

Ήρθε και ο κράχτης στο θεϊκό τραγούδι οδηγώντας,,
που η Μούσα τον αγάπησε και του έδωσε μία χάρη
και μία συνάμα συμφορά. Του στέρησε το φως του
και τού 'δωσε γλυκιά φωνή. Και ο κράχτης ο Ποντόνας
σ' ένα αργυρόκαρφο θρονί τον έκατσε στη μέση
των καλεσμένων, στον ψηλό τον στύλο ν' ακουμπήσει.

.....

Πανέρι του φέρε έπειτα και του 'στρώσε τραπέζι
κι ένα ποτήρι με κρασί να πίνει όταν θελήσει. (63 κ. εξ.)

Παρατηρούμε, πρώτα, πόσες τιμές επιδαπιλεύουν στον αοιδό, πράγμα που αποδεικνύει το μεγάλο του κύρος στην τότε κοινωνία, γεγονός που επιβεβαιώνεται από πολλά χωριά της Οδύσσειας. Η εκτενέστερη σχετική αναφορά γίνεται στο θ:

Γιατί έχουν δόξα και τιμή στη γη οι τραγουδιστάδες,
Απ' όλους που τους έμαθε να τραγουδούν η Μούσα

κι αγάπησε το γένος τους ξέχωρα από όλα τα άλλα. (496-499)

...

Από όλους σένα εγώ τιμή, Δημόδοκε, στον κόσμο,
που η Μούσα, η κόρη του Διός, σ' έμαθε και ο Απόλλος
των Αχαιών τα βάσανα να τραγουδάς με χάρη. (504-506)

Από τους στίχους που έχουν ήδη παρατεθεί, εξάγονται τα εξής συμπεράσματα σχετικά με τους αοιδούς:

- Εθεωρούντο θεόπνευστοι, εξού και η επίκληση της Μούσας πριν από την έναρξη του τραγουδιού (της οίμης) στο προοίμιο
- Ήταν συγχρόνως ποιητές, καλλίφωνοι τραγουδιστές και οργανοπαίχτες.

Από άλλα αποσπάσματα συμπεραίνουμε ότι είχαν πλούσιο ρεπερτόριο μεγάλη ικανότητα αυτοσχεδιασμού και μπορούσαν εύκολα να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της στιγμής, ότι ήταν έμπιστοι, πιθανόν και σύμβουλοι των βασιλέων (στο γ 283 έως 289 αναφέρεται ότι ο Αγαμέμνων, φεύγοντας για την Τροία, εμπιστεύτηκε την Κλυταιμνήστρα σε έναν αοιδό), ότι το επάγγελμά τους εθεωρείτο χρήσιμο, όσο του τεχνίτη, του γιατρού, του οπλοποιού και συνήθως περιφέρονταν από τόπο σε τόπο προσφέροντας τις υπηρεσίες τους.

Επιπλέον, από ότι φαίνεται, ο τύπος του τραγουδιού που επικρατεί είναι η μονοφωνία, αφού συχνά ο Όμηρος αναφέρει ότι άφωνα ακούνε τους αοιδούς οι

παρευρισκόμενοι. Όσο για την αμοιβή που εισέπρατταν για τις υπηρεσίες τους, δεν φαίνεται να είναι άλλη από το φαγητό και το κρασί αλλά και τη φήμη που τους συνόδευε.

Γιατί δεν ξέρω άλλο σκοπό πιο χαρωπό στον κόσμο
Παρ' όταν μ' ήσυχη καρδιά ζουν όλοι μες στη χώρα
και οι καλεσμένοι κάθονται μες στο παλάτι αράδα
και ακούνε τον τραγουδιστή και έχουν τραπέζι εμπρός τους
ψωμιά γεμάτα και ψητά και από κροντήρι παίρνει
ο κεραστής γλυκό κρασί και χύνει στα ποτήρια (ι 5-10)

Τελικά, αν και με το τραγούδι μπορεί να εξυπηρετούνται και κατά την ομηρική περίοδο διάφορες σκοπιμότητες, η κύρια λειτουργία του ήταν και τότε να χαρίζει την ευχαρίστηση, την απόλαυση, να ξυπνά τους πόθους, να γοητεύει και να καθηλώνει, ακόμα και όταν δεν συνοδεύεται από άλλες απολαύσεις του σώματος. Αρκεί μόνο να φέρουμε στο νου μας αυτή την εικόνα: ένα πλοίο ταξιδεύει σε φουρτουνιασμένο πέλαγος, κάποιοι άνθρωποι κωπηλατούν με κλεισμένα αυτιά, και ανάμεσά τους ο Οδυσσέας, πνιγμένος στην αλμύρα, απολαμβάνει το τραγούδι των Σειρήνων, σφιχτοδεμένος στο ψηλό κατάρτι. Ο μύθος αυτός εκφράζει απόλυτα τον σεβασμό των αρχαίων Ελλήνων απέναντι στη μουσική, ως δύναμη ικανή να οδηγήσει στις υψηλότερες σφαίρες του πνεύματος, συγχρόνως όμως και στην καταστροφή. Η διαπίστωση αυτή οδηγεί με ευκολία στην αναγνώριση του ρόλου του αοιδού ως ενός παράγοντα που επιδρά ευθέως στις ψυχές των ακροατών του και έχει τη δύναμη να ρυθμίζει τις διαθέσεις αρχόντων και λαού κάθε φορά που η κοινότητα των καλεί.

Βασική πηγή:

Χρήστου Τερζή, Η μουσική κατά την Ομηρική περίοδο στο περιοδικό ΦΩΝΟΓΡΑΦΟΣ, καλοκαίρι 1995, 49-51.

<https://bit.ly/35tzJCA>